

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
А288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
А288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025
ISBN 978—966—419—456—0

органів. Інститут адвокатури в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина виступає одним із засобів для самообмеження державної влади шляхом створення та активного функціонування незалежного правозахисного інституту, що є активним фактором процесу реалізації основної конституційної функції держави — реалізація та захист прав і свобод людини і громадянина [1, с. 47].

Таким чином, адвокати відіграють вирішальну роль у захисті прав людини, представляючи інтереси своїх клієнтів у судах, спеціалізуючись на правах людини або сприяючи обізнаності та формуванню фундаментальних цінностей. Незважаючи на виклики та обов'язки, пов'язані з цією місією, їхня роль має важливе значення для забезпечення ефективності прав людини та сприяння більш справедливому суспільству.

Список використаної літератури

1. Белов Д. М., Белова М. В. Роль та місце інституту адвокатури в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/02/9.pdf>
2. Бочуляк Н. Роль адвокатури у механізмі захисту прав і свобод людини. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/vypusk-6-nomer-24-2019/rol-advokatury-u-mehanizmi-zahystu-prav-i-svobod-lyudyny>

Науковий керівник: асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор філософії (PhD), доцент *Бзова Лаура Георгіївна*

Олійник М. І.

студентка 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА У БІЗНЕС-МЕДІАЦІЇ

В умовах сьогодення медіація дедалі частіше сприймається українськими адвокатами не лише як альтернатива судовому розгляду, а й як ефективний інструмент підтримки клієнта в складних переговорах. Підтвердженням цьому є зростаючий інтерес до альтернативного вирішення спорів (ADR), зокрема бізнес-медіації, у контексті розвантаження судової системи та формування культури правового

діалогу. Питання участі адвоката у бізнес-медіації набуває особливого значення: з одного боку, він обстоює права клієнта в переговорах, з іншого — при певних обставинах може виступати навіть як медіатор. Разом з тим, поєднання цих ролей породжує низку проблемних моментів: етичних, процедурних і нормативних.

В Україні впровадження інституту медіації завершилося ухваленням Закону № 1875-IX «Про медіацію». Зазначений Закон закріплює визначення та принципи медіації, визначає правовий статус медіатора в Україні, а також регламентує порядок проведення процедури медіації та укладення угоди за її результатами [1]. В свою чергу, прийняття цього Закону зумовило необхідність внесення доповнень в галузеві акти. Зокрема, окремі положення про медіацію були включені до Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України (статті 197 ЦПК, 182 ГПК, 180–181 КАС). Згідно з цими нормами, суди зобов'язані з'ясувати у сторін, чи бажають вони провести медіацію, і за їх спільної згоди — зупинити провадження у справі. Варто зазначити, що наразі обов'язкової примусової стадії медіації для вирішення бізнес-спорів в Україні поки що не передбачено, хоча й дедалі частіше відбувається обговорення щодо її запровадження.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» безпосередньо не регламентує питання медіації. Водночас він не забороняє поєднання професійної діяльності адвоката з виконанням функцій медіатора. Правила адвокатської етики (ст. 8) безумовно підтримують альтернативні способи вирішення спорів: адвокат повинен за можливості сприяти досудовому чи позасудовому врегулюванню конфлікту на користь клієнта. В свою чергу, в ч. 2 ст. 21 Правил адвокатської етики прямо передбачено, що адвокат може безпосередньо виконувати функції медіатора [2]. Таким чином, в межах чинного національного законодавства немає юридичних перешкод для участі адвоката в медіації як у ролі представника чи медіатора. Важливо лише, щоб адвокат мав офіційну підготовку медіатора (сертифікат) та дотримувався у своїй діяльності етичних правил поведінки.

Адвокат може виконувати в медіації дві основні ролі — як представник сторони або, за наявності відповідної підготовки, як медіатор-спеціаліст. У ролі представника адвокат забезпечує захист прав клієнта: вирішує питання щодо «медіабельності» спору, консультує щодо правових питань перебігу процедури медіації, контролює дотримання законодавства під час укладення угоди і виступає гарантом дотримання домовленостей. Таким чином, адвокат як представник сторони допомагає довірителю максимально реалізувати свої очікування в процесі медіації, пильнуючи за його правами і дотриманням процедури посередництва.

Водночас адвокат у процедурі медіації не виконує роль радника щодо змісту рішення; його задача — стимулювати сторони самостійно сформулювати домовленість, яка відповідала б їхнім інтересам. Адвокат, який діє як медіатор, не вирішує спір і не нав'язує укладення угоди, а лише допомагає сторонам шляхом нейтральних запитань з'ясувати їхні потреби. Ключова різниця між адвокатом-представником і адвокатом-медіатором — у тому, що перший активно захищає інтереси свого клієнта, а другий — сприяє конструктивному діалогу, утримуючись від оцінок і порад.

При цьому важливим є дотримання принципів адвокатської етики. Наприклад, поєднання ролей представника клієнта і медіатора тягне додаткову відповідальність: адвокати повинні бути обережними з можливими конфліктами інтересів та зберігати незалежність. Позиція Національної асоціації адвокатів України (НААУ) полягає в тому, що адвокату слід пам'ятати про обмеження щодо подвійних ролей та відповідальність у разі їх порушення.

Необхідно наголосити, що у бізнес-середовищі врегулювання спорів між сторонами шляхом медіації є особливо актуальним, і вважається набагато кращим варіантом, порівняно з судовим розглядом, що пояснюється неопублічністю вирішення конфлікту, економією часу та ресурсів, збереженням репутації конфліктуючих сторін, а також орієнтацією на прийняття взаємоприйнятної для опонентів рішення, яке дозволить зберегти партнерські відносини в майбутньому. Так, зокрема, у тренінгах і семінарах (НААУ, ВША) часто наводяться кейси, де адвокати, застосовуючи медіаційні навички, вирішували комерційні суперечки ще на попередніх стадіях (до суду) із укладенням угод. Об'єднання адвокатів та медіаторів також підкреслюють, що при сприятливих обставинах медіація дає змогу сторонам самостійно контролювати результат, на відміну від судового рішення, яке диктується законом.

Варто відзначити, що у зв'язку із складністю бізнес-процесів та конфліктів у комерційній та корпоративній сфері, сторони повинні залучати до їх врегулювання лише висококваліфікованих фахівців з відповідними знаннями та навичками, що ще раз підкреслює актуальність участі адвоката в бізнес-медіації. В свою чергу, адвокат як представник сторони в комерційній медіації виконує подвійну функцію: він допомагає клієнту розкрити його глибинні інтереси (роль коуча) і надає юридичні роз'яснення для реалізації бажаного результату (роль консультанта) [3, С. 59–60].

Зарубіжний досвід підтверджує доцільність розширення інституту медіації, зокрема при вирішенні конфліктів у бізнес-середовищі. В Європейському Союзі дія Директиви 2008/52/ЄС «Про деякі аспекти посередництва (медіації) у цивільних та комерційних справах»

закріплює поняття медіації як добровільного структурованого процесу, підкреслюючи роль нейтрального посередника. У багатьох країнах ЄС (наприклад, Німеччина, Франція, Бельгія) законодавство стимулює медіацію: існують вимоги до сертифікації медіаторів та рекомендації пов'язувати його з судочинством. У такій системі адвокат може виступати як медіатор за наявності відповідної підготовки або представляти інтереси клієнта (як це відбувається в більшості юрисдикцій). У країнах ЄС медіатори несуть різну відповідальність — дисциплінарну, цивільну, кримінальну — за порушення процедури медіації або етичних вимог. Українське законодавство також передбачає різні види відповідальності для медіаторів (цивільно-правову, адміністративну, кримінальну, дисциплінарну), але ще не деталізує механізм її реалізації.

У США медіація у комерційних спорах має давні традиції і широко поширена. Сторони часто укладають медіаційні домовленості ще на стадії підписання контрактів, а багато штатів мають власні закони, що захищають конфіденційність медіаційної процедури. Американська Арбітражна Асоціація та Асоціація адвокатів США публікують керівництва з медіації в комерції. Окрім цього, в США діє спеціальний федеральний орган — Федеральна служба США по медіації та примирливих процедурах (Federal Mediation Conciliation Service, FMCS), працює Національний інститут вирішення конфліктів, що розробляє нові методи медіації, а також є приватні та державні служби медіації [4, С. 87].

Успіх медіації значно зростає, коли учасники процесу довіряють його формату, тому і в межах Європейського Союзу, і в США на законодавчому рівні підкреслюються принципи добровільності, нейтральності та конфіденційності процедури медіації.

Отже, можна зробити висновок, що участь адвоката у бізнес-медіації в Україні регулюється загальним набором правових норм — Законом України «Про медіацію», процесуальними кодексами, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», — але містить низку прогалин. До проблемних питань належать: відсутність єдиного механізму контролю за діяльністю медіаторів і зрозумілої процедури притягнення їх до відповідальності; дискусійний статус адвоката-медіатора і суміщення ним ролей представника й посередника; а також нестача чітких критеріїв «медіабельності» спорів. Окрім того, поки що не запроваджено державного реєстру медіаторів та кодифікованого етичного кодексу їх поведінки на державному рівні, тож багато питань вирішується силами громадських організацій.

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України № 1875-IX від 16.11.2021. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022. № 7. Ст. 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20/conv#n64>
2. Правила адвокатської етики: затверджені рішенням Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. Адвокат та медіація. Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко, Р. Коваль, С. Погоріла, В. Поліщук, О. Помазановська, Л. Романадзе, М. Сасенко, В. Ситюк. Х: ФАКТОР-МЕДІА, 2022. 112 с.
4. Бондаренко К. С. Досвід медіації зарубіжних країн та вдосконалення системи позасудового вирішення спорів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 86–88. URL: http://lsej.org.ua/2_2025/21.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Опаленик Л. І.

студентка 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТА ТА СБУ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

В умовах воєнного стану в Україні питання національної безпеки набуває особливого значення, оскільки СБУ відіграє ключову роль у запобіганні загрозам державі. Сучасні адвокати стикаються з необхідністю забезпечення прав підозрюваних у справах військового характеру, одночасно дотримуючись адвокатської таємниці та балансує між законністю та етичними стандартами професії. Актуальність теми обумовлена, зокрема, зростанням кількості справ, де дотримання прав адвоката прямо впливає на ефективність правового захисту та функціонування системи національної безпеки.

Діяльність адвоката у справах, які розслідує СБУ, регулюється положеннями КПК України щодо участі захисника у досудовому розслідуванні, доступу до матеріалів та участі у процесуальних діях[1]. Водночас норми Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[2] та положення інших спеціальних законів можуть обмежувати доступ адвоката до певних матеріалів, що, власне, створює необхід-